

РЕГУЛЯТОРНА СКЛАДОВА У ФОРМУВАННІ ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ

Сучасна роль держави в розвитку економічних процесів формувалась історично. На певних етапах розвитку різних країн вплив держави визначався конкретними політико-економічними та соціальними умовами й факторами – рівнем економічного та технологічного розвитку країн, ступенем відкритості економіки, менталітетом населення. Одним із перших суб'єктів регулюючого впливу держави стала зовнішньоекономічна діяльність, зокрема зовнішня торгівля. Національні державні системи регулювання зовнішньоекономічної діяльності вирішують подвійне завдання: стимулювання або підтримка розвитку експорту й завоювання нових ринків збуту та регулювання імпорту для захисту національних товаровиробників і споживачів. Засоби та методи вирішення цих завдань постійно розвиваються, удосконалюються та підлягають всебічному аналізу.

Інтеграція України до глобального та європейського політичного, економічного та правового простору – процес дуже складний та неоднозначний етап розвитку міжнародних відносин. Вона передбачає поступове та диференційоване за галузями національної економіки відкриття національних ринків із дотриманням міжнародних вимог торгівлі. Для нашої країни даний процес пов'язаний із певними ризиками. По-перше, це ризик зниження експортного потенціалу, по-друге, це відсутність досвіду й ефективного плану заходів щодо змін в економічній, адміністративній та правовій системі в напрямі ефективного функціонування в сучасних умовах. Саме тому в Україні особливої уваги та гостроти набуває питання

щодо формування ефективної системи регулювання зовнішньоекономічної діяльності, визначення її напрямів та принципів дії, застосування ефективних інструментів регулювання.

Досвід економічно розвинутих країн світу показує, що державна політика має окреслювати рамки економічної активності учасників економічних відносин, стимулюючи або стримуючи їх діяльність залежно від існуючих економічних пріоритетів. При цьому одним із головних завдань регулювання економічної системи є підтримання динамічної рівноваги при певних показниках економічних перетворень у суспільстві.

Для досягнення динамічної економічної рівноваги необхідно оптимально поєднувати стимулювання учасників економічних відносин і регулюючу діяльність держави. При цьому митна система є економічним інструментом як зовнішньоекономічної політики країни, так і внутрішніх відносин.

Надаючи характеристику митним відносинам, слід зазначити, що вони є частиною як внутрішньо-, так і зовнішньоекономічних відносин. Тобто саме необхідність регулювання цих відносин зумовлює необхідність функціонування митної системи.

Основними напрямками державної політики в аспекті глобалізації постають:

кооперація зі світовим товариством у розв'язанні найгостріших валютно-фінансових проблем, екології, боротьби зі злочинністю й тероризмом;

зближення вітчизняного законодавства із загальноприйнятими в розвинутих країнах нормами;

© Осадча Наталія Вікторівна – кандидат економічних наук.
Академія митної служби України, Дніпропетровськ.
Ляшенко В'ячеслав Іванович – доктор економічних наук.
Інститут економіки промисловості НАН України, Донецьк.

послідовне зміцнення незалежності країни, її державності;

перехід до інноваційного типу економічного зростання на основі використання наявного у країні науково-технічного й освітнього потенціалу;

створення рівних інвестиційних умов для вітчизняних та іноземних інвесторів;

розширення можливостей використання внутрішніх джерел для інвестиційної діяльності та державної позики; використання зовнішніх державних кредитів тільки під такі інноваційні проекти, які здатні наблизити Україну до центру світового співтовариства;

формування регуляторної політики в митній сфері відповідно до існуючих міжнародних вимог та стану внутрішнього ринку [1].

Митні відносини мають значний вплив на характер міжнародних економічних відносин, а митна політика є вагомим інструментом регулювання зовнішньоекономічної діяльності й підтримки балансу інтересів країн світового товариства. Митна політика має велике значення в розвитку економіки країни, але єдиного підходу до визначення не існує, не досліджені механізми розробки та здійснення митної політики.

Вагомий внесок у розвиток методології дослідження митних відносин зробили вітчизняні та зарубіжні науковці, а саме І. Бережнюк, А. Войцещук, І. Карамбович, К. Сандоровський, А. Козиріна, А. Єршова, М. Блінова, С. Ківалов, Д. Приймаченко, Б. Габричидже, С. Барамзін, П. Дзюбенко.

Метою статті є аналіз термінів «митна політика», «митна справа» і визначення змісту та значущості митної політики та її регуляторної ролі, дослідження регуляторного впливу законодавчо-нормативних документів, якими керується Державна митна служба України.

Митна політика є частиною загальнодержавної політики, складною та важливою категорією. Єдиного підходу до визначення митної політики так і не було відпрацьовано.

Дослідження в напрямі визначення «митної політики» поділилися на декілька груп. Одні визначають митну політику як категорію більш змістовну, ніж «митна справа», інші говорять про входження митної політики до категорії «митна справа», деякі встановлюють тотожність цих двох понять (рис. 1). Тому виникає необхідність сформулювати зміст і значущість цих двох категорій.

Рис. 1. Термін «митна політика» порівняно з терміном «митна справа» у поглядах вітчизняних та іноземних науковців

У науці існує чотири підходи до визначення «митної політики»: владно-правовий, організаційно-інституційний, економічний, психоетичний (табл. 1) [2].

О.П. Гребельник пропонує системне уявлення про митну політику й характеризує її з позиції цих чотирьох підходів, але більше дотримується економічного підходу.

Згідно із владно-правовим підходом митна політика розглядається як система заходів та нормативно-законодавча база

регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Владно-правовий підхід до трактування митної політики орієнтується на розкриття її основних положень через дії, спрямовані на отримання, утримання і використання державної влади у сфері регулювання міжнародних економічних відносин. Владно-правовий підхід до трактування митної політики конкретизується організаційно-інституційним підходом [2].

Організаційно-інституційний підхід спрямований на зосередження уваги на законодавчих та виконавчих органах, причетних до розробки й реалізації митної політики. У цьому разі митна політика формується через державні організації та інститути, у яких вона розробляється, визначається і реалізується. До цих органів належать виконавчі та законодавчі органи влади, різні компетентні організації й відповідні міністерства та відомства, що розробляють або обмежують системи щодо переміщення товарів і фізичних осіб через митний кордон України та організують їх митний контроль. На Державну митну службу України та її організаційні структури покладені функції реалізації та визначення цієї функції.

Економічний підхід до митної політики зводить її до вибору оптимальної моделі взаємовідносин у межах між протекціонізмом та вільною торгівлею. Так, О.П. Гребельник пов'язує з упровадженням у життя зовнішньої та внутрішньої економічної політики країни, яка ґрунтується на виборі оптимальної моделі взаємовідносин зі світовою системою господарювання: протекціонізм, вільну торгівлю або гармонійне їх поєднання. Залежно від вибору того або іншого напрямку і ступеня впливу (наприклад, протекціонізм може бути селективним, галузевим, колективним, прихованим, монопольним, помірним,

жорстким) на практиці застосовуються різні інструменти економічної політики, у тому числі й митно-тарифні регулятори [2].

Психоетичний підхід визначає митну політику з точки зору психологічних відносин, які склалися у процесі її розробки та реалізації. Із точки зору даного підходу митна політика – це площина продуманих конфліктно-консенсусних кроків, маневрів, лавірувань, вимушених компромісів, угод, поступок, захистів та бар'єрів. Моральність і бажання до коригувань або змін напряму митної політики є найважливішою характеристикою відносин, що виникають у митній сфері.

І.Г. Берережнюк підкреслює, що в пізнанні митної політики велике значення має уявлення про «об'єкт» та «суб'єкт». При цьому під об'єктом розуміється цілеспрямований економічний вплив з боку митних органів (товар, транспортні засоби, послуги, інтелектуальна власність і фізичні особи, які перетинають митний кордон України). Суб'єктом митної політики є керуюча система митних органів, а саме сукупність активних органів, які приймають та реалізують рішення щодо економічних питань регулювання зовнішньої торгівлі. Науковець робить певні уточнення у класифікації митних політик із точки зору поділу на об'єкт та суб'єкт управління [3].

Таблиця 1. Порівняльна характеристика підходів до митної політики

Підхід	Митна політика відповідно до підходу	Об'єкт	Суб'єкт
Владно-правовий	Система заходів та нормативно-законодавча база регулювання зовнішньоекономічної діяльності	Відносини, що складаються під час реалізації митної політики	Фізичні та юридичні особи
Організаційно-інституційний	Законодавчі та виконавчі органи, причетні до розробки та реалізації митної політики	Організаційно-просторове наповнення митних територій і кордонів	Система інститутів митної справи
Економічний	Вибір оптимальної моделі взаємовідносин зі світовою системою господарювання в межах між протекціонізмом та вільною торгівлею	Усе, на що спрямований економічний вплив з боку митних органів	Митні органи
Психоетичний	Характеристика психологічних відносин, які склалися у процесі розробки та прийняття митної політики	Зацікавленість різних людей, на яку спрямована активність взаємопов'язаних із цією зацікавленістю суб'єктів	Окремий співробітник чи колектив митного органу
Регуляторний	Система інститутів гармонізації інтересів бізнесу та	Зовнішньоекономічні контракти	Підприємницькі та владні

	держави для оптимізації трансакційних витрат у зовнішньоекономічній діяльності		структури
--	--	--	-----------

Слід доповнити змістові характеристики об'єкта та включити в нього митне законодавство, митні режими, підприємців, які займаються митною справою, товари та послуги, які перетинають митний кордон України, транспортні засоби. До суб'єктів варто віднести Верховну Раду України, яка формує митну політику, Державну митну службу України, яка втілює політику в реальність, Кабінет Міністрів України, який координує діяльність щодо формулювання та реалізації митної політики, Міністерство економіки України, яке здійснює контроль за додержанням усіма суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності чинних законів України та умов міжнародних договорів, здійснює нетарифні заходи, Державний комітет України з питань регуляторної політики та підприємництва, який урегулює інтереси підприємців у рамках митної політики.

Доцільно прослідити історичний розвиток економічної думки стосовно визначення митної політики. Так В. Даль у 1882 р. уперше визначив будь-яку політику як види, наміри та цілі держави, які відомі небагатьом, і спосіб дій при цьому, нерідко прихований [4]. Тобто в даному визначенні політики відсутні цілі та методи її здійснення, принципи, форми та інші складові.

Велика радянська енциклопедія (1946 р.) містить таке визначення: «митна політика – система заходів, проведених державою стосовно іноземних інвесторів і транзитних товарів і своїх експортних товарів. Вона є складовою частиною торговельної політики і здійснюється з метою впливу на розміри, структуру і характер імпорту, експорту та транзиту шляхом установлення ввізних, вивізних і транзитних митних та інших зборів і податків, контингентування ввезення, заборони пропуску через кордон ввезених і товарів, що вивозяться, та ін.» [5, 29].

У митному кодексі ЄСРП митна політика трактувалася як складова частина внутрішньої та зовнішньої політики.

У ст. 1 Митного кодексу України, що діяв до 2003 р., митна політика визначається як складова митної справи, у ст. 2 того ж кодексу – як частина внутрішньої та зовнішньої політики [6]. За своїм характером є правоохоронною та служить забезпеченню та реалізації зовнішньоекономічних та зовнішньополітичних інтересів України, захисту національної економіки, сприяє створенню умов для її пожвавлення і підйому, сприяє інтеграції. К.К. Сандровський у своєму посібнику «Таможенное право в Украине» визначає митну політику як систему заходів, що регулюють ввезення, вивезення і транзит переміщуваних через кордон даної країни товарів та інших предметів, їх митне оподаткування, оформлення та контроль [7]. Тобто фактично зміст митної політики зводиться до змісту митної справи та в даному визначенні науковець фокусує митну політику лише на товари, що переміщуються через митний кордон України. Але в цьому визначенні надана можливість щодо використання лише трьох головних режимів: експорт, імпорт та транзит. Про використання інших десяти не згадується. Також К.К. Сандровський зазначає, що митна політика не зводиться лише до техніки митної справи, до власне митних заходів на кордоні чи у зв'язку з його перетином (огляд і випуск вантажів, нарахування мита тощо). Це поняття широке, воно охоплює різні сторони діяльності держави у сфері зовнішньоекономічних зв'язків.

Більшість вітчизняних учених вважають, що визначення митної політики як складової митної справи не є коректним. Основним аргументом цієї позиції є те, що політика в певній сфері свого регулювання завжди первинна, справа як сукупність засобів і методів реалізації – вторинна.

Заступник голови Державної митної служби України П.В. Пашко робить акцент на тому, що саме для виконання державою своїх функцій у рамках митної політики, окрім заходів впливу на відповідну групу суспільних відносин (заходи тарифного та

нетарифного регулювання), існують специфічні інститути держави, які визначають поняття «митна справа» [8].

Але у першому митному кодексі Союзу РСР, який був прийнятий у березні 1991 р., поняття митної політики поєднувалось із поняттям митної справи, що в подальшому викликало чимало дискусій.

Д.В. Приймаченко наводить такі аргументи на користь трактування митної політики як більш змістовного поняття, ніж митна справа:

митна справа є складовою діяльністю держави в особі її компетентних органів у відповідних сферах – внутрішніх та зовнішніх, а митна політика має визначати напрями цієї діяльності;

митна політика визначає зміст діяльності держави у цій сфері, способи її організації, тобто фактично визначає зміст і способи організації митної справи;

митна справа виступає лише одним із багатьох засобів реалізації митної політики.

Д.В. Приймаченко у своїй монографії «Митна політика держави та її реалізація митними органами» визначає митну політику як політико-правову категорію, яка формується в конкретних правових нормах і реалізується у процесі діяльності органів державної влади та інших суб'єктів. При цьому він зазначає, що «митна справа» є також організаційною категорією, оскільки вона відображає правове регулювання суспільних відносин, пов'язаних із переміщенням товарів, предметів і транспортних засобів. При цьому дослідник систематизує всі підходи до визначення «митної політики» і визначає загальний підхід до вирішення проблеми трактування та формування «митної політики»:

митна політика є важливою, невід'ємною складовою державної політики;

митна політика охоплює як процес свого формування, так і процес практичного втілення в життя;

митна політика формується державними інституціями з урахуванням думки всіх зацікавлених сторін, а реалізується виключно державними органами;

митна політика спрямована на забезпечення та захист прав і законних

інтересів окремих громадян, суб'єктів господарювання, у цілому держави;

митна політика розвивається в напрямі гармонізації та уніфікації із загальноприйнятими міжнародними стандартами [9].

Погоджуємося з думкою даного науковця, але визначаємо необхідність доповнення даного системного підходу до визначення тим, що митна політика виконує регуляторну роль у взаємозв'язку інститутів: Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Державної митної служби України, Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва із суб'єктами господарювання внутрішнього та зовнішнього ринку.

Серед вітчизняних дослідників слід зазначити ще С.В. Ківалова та Б.А. Кормича, які у підручнику «Митна політика України» зазначають, що митна політика – це складова внутрішньої та зовнішньої політики, яка визначає зміст діяльності держави та її компетентних органів у сфері регулювання зовнішньоекономічних відносин та організації митної справи і має на меті захист національних інтересів, національної безпеки й економічного суверенітету держави [10].

І.Г. Бережнюк у своїй монографії «Митне регулювання України: національні та міжнародні аспекти» проаналізував механізм формування та реалізації митної політики. Науковець зазначає, що на етапі формування митної політики суспільне уявлення про митне регулювання та митну справу у взаємозв'язку та взаємозалежності з економічними інтересами і цілями держави впливають на визначення орієнтирів (рамкових стандартів) митного регулювання. У межах визначення митної політики формується система митного регулювання, яка окрім механізмів митно-тарифного та нетарифного регулювання, включає митну систему. Вплив держави в особі митних органів та інших суб'єктів митних відносин, причетних до переміщення товарів та транспортних засобів, із метою підпорядкування її дій своїм економічним інтересам, запускає механізм митного регулювання, який реалізується через митну справу, і з діяльності митних органів починається реалізація митної політики [11]. У цілому, погоджуючись із

думкою науковця, слід зробити зауваження, що впровадження митної політики в життя починається не тільки з діяльності митних органів, а під час аналізу її регуляторного впливу на суб'єктів підприємницької діяльності.

І.Г. Бережнюк запропонував здійснювати класифікацію завдань митної системи на такі групи: регуляторні, економічні та правоохоронні [11]. При цьому до регуляторних завдань науковець відніс вплив на товаропотік через митний кордон держави, і її виконання забезпечується через митно-тарифні та нетарифні заходи. На нашу думку, регуляторні завдання стоять не перед митною системою, а перед Верховною Радою України та Кабінетом Міністрів України, Державним комітетом України з питань регуляторної політики та підприємництва, які формують та реалізують регуляторну політику в митній сфері, що націлена на врегулювання діяльності інститутів та суб'єктів підприємницької діяльності. Тому доцільно впровадити нове економічне поняття – регуляторна митна політика – і визначити її зміст та завдання. Формування та реалізація регуляторної митної політики є окремим напрямом дослідження відносно митної політики, яка націлена на адаптацію існуючих інститутів господарювання з

інтересами суб'єктів підприємництва зовнішнього та внутрішнього ринку. Слід зазначити, що митна служба є виконавчим органом, тому регуляторні завдання вона не формує, а вирішує спільно з Кабінетом Міністрів України та Державним комітетом із питань підприємництва та регуляторної політики.

Україна почала формувати свою власну митну політику з набуттям незалежності, створювати митну систему та здійснювати митне регулювання. У 1991 р. з'явився перший митний кодекс України. У ньому були визначені принципи організації митної справи в Україні, він був спрямований на забезпечення митними й іншими державними органами, суб'єктами зовнішньоекономічної та господарської діяльності, громадянами прав і обов'язків у сфері митної справи.

В Основах митних законодавств країн СНД, прийнятих Міжпарламентською асамблеєю СНД, митна політика вважалася складовою частиною митної справи.

Але в новій редакції Митного кодексу Російської Федерації поняття митна політика немає. Митна справа визначається як засіб запровадження митної політики в життя. Законодавчо закріплено поняття митного регулювання (табл. 2).

Таблиця 2. Визначення митної політики в митних кодексах країн СНД [12]

Країни	Визначення митної політики	Цілі
Україна	Це система принципів та напрямів діяльності держави у сфері забезпечення своїх економічних інтересів та безпеки за допомогою митно-тарифних та нетарифних заходів регулювання зовнішньої торгівлі. Політика визначалася як система принципів та напрямів діяльності держави у сфері забезпечення своїх економічних інтересів та безпеки за допомогою митно-тарифних та нетарифних заходів регулювання зовнішньої торгівлі	Немає
Російська Федерація	Визначення немає, надано визначення митної справи та законодавчо закріплено митне регулювання	Немає
Республіка Білорусь	На території республіки здійснюється єдина митна політика, яка є частиною внутрішньої та зовнішньої політики	Цілями митної політики є забезпечення найбільш ефективного використання інструментів митного контролю, участь у реалізації торговельно-політичних завдань щодо захисту білоруського

		ринку, стимулювання розвитку національної економіки, сприяння проведенню структурної перебудови та інших завдань економічної політики Білорусі. Визначено термін митного регулювання та митної справи
Республіка Казахстан	Це складова частина внутрішньої та зовнішньої політики	Основними цілями політики є стимулювання розвитку економіки та захист економічних інтересів, забезпечення ефективного митного контролю за іншими цілями, установленими актами Республіки Казахстан

У Митному кодексі Білорусі визначено, що на території республіки здійснюється єдина митна політика, яка є частиною внутрішньої та зовнішньої політики. Цілями митної політики є забезпечення найбільш ефективного використання інструментів митного контролю, участь у реалізації торговельно-політичних завдань щодо захисту білоруського ринку, стимулювання розвитку національної економіки, сприяння проведенню структурної перебудови та інших завдань економічної політики Білорусі. Визначено термін митного регулювання та митної справи.

Митний кодекс Казахстану містить визначення митної політики як складової частини внутрішньої та зовнішньої політики, основними цілями політики є стимулювання розвитку економіки та захист економічних інтересів, забезпечення ефективного митного контролю за іншими цілями, установленими актами Республіки Казахстан.

У Митному кодексі Азербайджанської республіки митна політика також визначається як частина зовнішньої та внутрішньої політики. До її цілей відноситься захист економічних інтересів, митний контроль тощо.

В Україні 1 січня 2004 р. набула чинності нова редакція Митного кодексу України, у якій даний кодекс було адаптовано до норм міжнародного права та тих змін, що відбувалися в соціально-економічному житті держави. Його розробники намагалися використовувати позитивний досвід реалізації норм попередньої редакції кодексу та не допускати повторення тих недоліків, які були у першій редакції. Відповідно до ст. 2 даного Митного

кодексу України митна політика визначалася як система принципів та напрямів діяльності держави у сфері забезпечення своїх економічних інтересів та безпеки за допомогою митно-тарифних та нетарифних заходів регулювання зовнішньої торгівлі.

Але в даному кодексі не визначено ні цілей, ні принципів, ні функцій митної політики. Надані принципи митного регулювання, які стоять біля визначення митної справи, та іноді виникає думка, що законодавець визначив дані питання тотожними. На думку Д.В. Приймаченка, поєднання в одній системі двох різнопланових елементів є некоректним, він пропонує як логічний крок закріплення її принципів.

В Україні нова редакція Митного кодексу приведена у відповідність до Кіотської конвенції. У ньому митна політика визначається як система принципів та напрямів діяльності держави у сфері забезпечення своїх економічних інтересів та безпеки за допомогою заходів митно-тарифного та нетарифного регулювання. Але в даній редакції також відсутні принципи та цілі митної політики. Замість восьми принципів митного регулювання запропоновано чотири – виключена юрисдикція на її митній території, законність, додержання прав та інтересів фізичних та юридичних осіб, що охороняються законом гласності та прозорості.

Відповідно до чинного Митного кодексу Україна сама визначає митну політику, створює власну митну систему та здійснює митне регулювання на своїй території. Головні напрями митної політики визначаються Верховною Радою України.

Але законодавчого акта щодо цього питання так і не було прийнято. Відповідального за розробку митної політики не визначено.

При формуванні митної політики державні органи керуються ст. 85 Конституції України, у якій до повноважень Верховної Ради України відноситься визначення засад внутрішньої та зовнішньої політики та до повноважень Кабінету Міністрів України (ст. 116) – організація й забезпечення здійснення зовнішньоекономічної діяльності України, митної справи. При цьому Кабінет Міністрів забезпечує проведення фінансової, цінової, інвестиційної та податкової політики. Митна політика в даному переліку відсутня.

Наприкінці 2006 р. була прийнята Постанова КМУ про затвердження Положення про Міністерство фінансів

України, у якому Мінфін визначається відповідальним за забезпечення реалізації митної політики, здійснення контролю за її проведенням Держмитслужбою України, розробку пропозицій щодо вдосконалення митних відносин з іншими державами, забезпечення підготовки та реалізації спільних проектів.

Законодавчого акта щодо визначення засад митної політики до теперішнього часу немає (табл. 3).

Згідно з Конституцією України Кабінет Міністрів України утворює, реорганізує та ліквідує центральні органи виконавчої влади, до яких належить Державна митна служба України, і призначає на посаду за поданням Прем'єр-міністра України Голову Держмитслужби України (рис. 2).

Таблиця 3. Митна політика та принципи митного регулювання відповідно до старої та нової редакцій Митного кодексу України [13]

Стара редакція Митного кодексу України	Нова редакція Митного кодексу України
Митна політика – це система принципів та напрямів діяльності у сфері забезпечення своїх економічних інтересів та безпеки за допомогою митно-тарифних та нетарифних заходів регулювання зовнішньої торгівлі	Митна політика – це система принципів та напрямів діяльності держави у сфері забезпечення своїх економічних інтересів та безпеки за допомогою заходів митно-тарифного та нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності
Митне регулювання здійснюється на основі принципів: <ul style="list-style-type: none"> виключної юрисдикції України на її митній території; виключної компетенції митних органів України щодо здійснення митної справи; законності; єдиного порядку переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України; системності; ефективності; додержання прав та охоронюваних законом інтересів фізичних та юридичних осіб; гласності та прозорості 	Митне регулювання здійснюється на основі принципів: <ul style="list-style-type: none"> виключної юрисдикції України на її митній території; законності; додержання прав та охоронюваних законом інтересів фізичних та юридичних осіб; гласності та прозорості

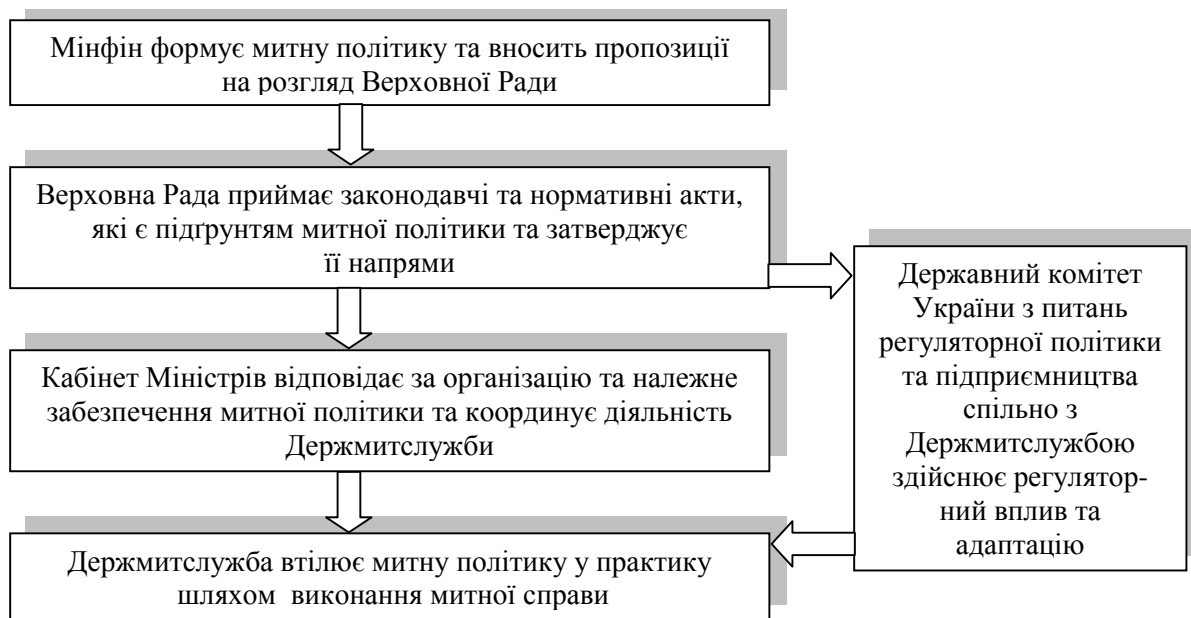

Рис. 2. Механізм формування та реалізації митної політики

При цьому встановлено, що спрямування та координація політики здійснюється таким чином:

формування державної політики у відповідних сферах та здійснення контролю за її реалізацією зазначеними центральними органами виконавчої влади;

внесення на розгляд Кабінету Міністрів України розроблених цими органами проектів нормативно-правових актів;

визначення порядку обміну інформацією між Міністерством фінансів України та цими органами;

затвердження структури цих органів.

У Митному кодексі України визначено, що Кабінет Міністрів України є відповідальним за організацію та належне забезпечення здійснення митної справи й координацію діяльності Держмитслужби України.

Отже, Міністерство фінансів є органом, який відповідає за формування митної політики в Україні та після всебічного дослідження факторів, умов її формування вносить пропозиції на розгляд Кабінету Міністрів щодо напрямів митної політики для подальшого затвердження Верховною Радою України.

Законодавець доречно підпорядкував митну політику Міністерству фінансів України, але водночас Мінфін має відповідати лише за формування пропозицій щодо фіскальної функції митної політики, а регуляторну її складову доречно покласти на

Державний комітет із питань регуляторної політики та підприємництва. Останній буде адаптувати державний вплив як до стану справ підприємців, які займаються зовнішньоекономічною діяльністю, так і до вітчизняного товаровиробника, а також знаходити оптимальну рівновагу державного впливу. При цьому доцільно регуляторну політику в митній сфері виділити в окрему економічну категорію, визначити її цілі, завдання та принципи формування й реалізації. Це дозволить оптимізувати державний вплив на суб'єктів підприємницької діяльності та розглянути митну політику в новій ролі як регулятора економічних інтересів учасників митних відносин.

Слід приділити увагу трактуванню терміна митного регулювання.

Відповідно до Кіотської конвенції митне регулювання включає і таку складову, як митна справа, як процедура митного контролю. Найвищим органом, що здійснює митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності, є Верховна Рада України.

Згідно із Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність» митне регулювання визначається як регулювання питань, пов'язаних із встановленням мита та митних зборів, процедурами митного контролю, організацією діяльності органів митного контролю України [14].

До основних методів митного регулювання О.П. Гребельник відносить: адміністративні методи, економічні та правові. При цьому під адміністративними

методами регулювання розуміється система державних правил, нормативів, заборон, за допомогою яких країна здійснює безпосередній вплив на суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, регламентує їх діяльність в інтересах суспільства. Ці методи домінують при функціонуванні централізовано-планової моделі господарювання.

Економічні методи регулювання базуються на використанні економічного інструментарію митної політики – митний тариф, податки, митні збори й інші види платежу. О.П. Гребельник зазначає, що використовуючи даний інструментарій, держава впливає на інтереси суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та відповідно на їх поведінку, зберігаючи повну операційну самостійність, яка відповідає природі ринкових відносин.

Таким чином, за допомогою економічних методів держава впливає на суб'єктів підприємництва, а метою регуляторної політики є врегулювання інтересів інститутів (держави) і підприємців. Тобто регуляторна політика належить до економічних та правових методів регулювання.

Тарифні методи є складовою економічного розвитку зовнішньоекономічної діяльності. Використовуючи митний тариф, держава вирішує проблеми регулювання товарообігу з іноземними державами, захист національного товаровиробника, поповнення держбюджету ціною надходжень від зовнішньоекономічних операцій.

Слід зазначити, що будь-який суб'єкт господарської діяльності функціонує у правовому середовищі, яке формується на основі законодавчої бази, тобто правила поведінки суб'єктів визначаються законодавством тієї країни, на ринку якої функціонує підприємство.

Економічні можливості підприємства у сфері зовнішньоекономічної діяльності обмежені правилами й обов'язками, які надає їм організаційно-інституціональна підсистема функціонування економічної системи суспільства. Суть даної системи визначається тією роллю, яку відіграє процес організації в забезпеченні й упорядкуванні системи господарювання в цілому. Використання в механізмі зовнішньоекономічного співробітництва організаційно-інституційних інструментів дає змогу впорядкувати складну систему взаємодії різних форм міжнародної організації виробництв і міжнародного обміну та взаємозалежності внутрішньої та зовнішньої сфери економіки. Тобто формується інституціональний механізм, який охоплює всі організаційні ланцюги міждержавного та міжнаціонального співробітництва.

Правове забезпечення зовнішньоекономічної діяльності має відповідати таким критеріям: урахувати специфіку предмета і задовольняти потреби суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. При цьому їх завданням є створення сприятливого правового клімату для реалізації економічних інтересів суб'єктів господарювання у сфері зовнішньоекономічних відносин (рис. 3).

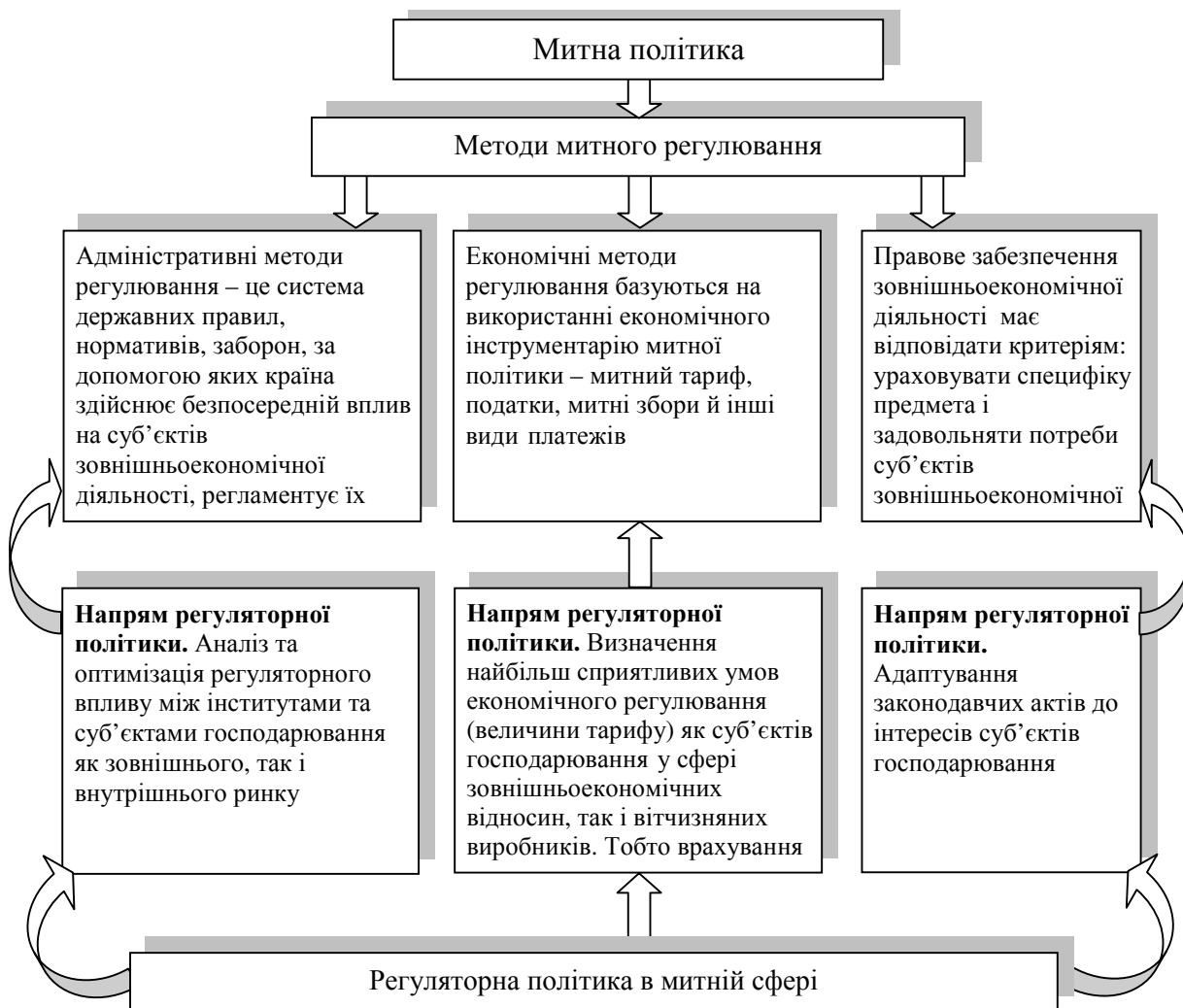

Рис. 3. Взаємозв'язок між методами митного регулювання та напрямками регуляторної політики в митній сфері

Норми, які регулюють зовнішньоекономічну діяльність, утворюють певний комплекс, який включає як міжнародно-правові, так і національно-правові норми. Цей комплекс характеризується сукупністю пов'язаних ієрархій і взаємопідпорядкованістю міжнародних і національних правових норм, що взаємодіють у своїх структурних частинах, які регламентують зовнішньоекономічні зв'язки України. При цьому найбільш важливу роль відіграють митно-тарифні регулятори. Митно-тарифні норми є складовими формування правового механізму функціонування підприємств у сфері зовнішніх зв'язків.

У цілому щодо методів митного регулювання, слід доповнити зміст їх застосування аналізом регуляторного впливу на зовнішніх та внутрішніх виробників, розробкою заходів оптимізації впливу та

виділити регуляторну складову митної політики, визначити її цілі та завдання.

Регуляторна політика в митній сфері має безпосередній взаємозв'язок із методами митного регулювання. Так, напрям щодо аналізу й оптимізації регуляторного впливу між інститутами та суб'єктами господарювання як зовнішнього, так і внутрішнього ринку тісно пов'язаний з адміністративними методами; визначення найбільш сприятливих умов економічного регулювання (величини тарифу) як суб'єктів господарювання у сфері зовнішньоекономічних відносин, так і вітчизняних виробників – з економічними методами, адаптування законодавчих актів відповідно до інтересів суб'єктів господарювання – із правовими.

Отже, між митною політикою та регуляторною є тісний взаємозв'язок. Регуляторна політика впливає на

формування правової бази митної політики, оптимізує адміністративний вплив відповідно до інтересів суб'єктів господарювання. Держава, яка зможе встановити рівновагу між своїм впливом та інтересами підприємців, буде мати найкращий економічний стан, політичну стабільність. Підвищення чи зниження митних тарифів впливає на стан як внутрішніх товаровиробників, так й імпортерів. Тому для адаптування митного регулювання необхідно дослідити питання регуляторної політики в митній сфері, визначити її цілі та завдання.

Література

1. Задоя А.О. Проблеми адаптації української економіки до новітньої економіки / А.О. Задоя // Вісник Академії митної служби України. – 2008. – № 3. – С. 8-15.
2. Гребельник О.П. Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності: підручник / О.П. Гребельник . – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 696 с.
3. Бережнюк І.Г. Митне регулювання України: національні та міжнародні аспекти / І.Г. Бережнюк. – Дніпропетровськ: Академія митної служби України, 2009. – 453 с.
4. Даль В.И. Толковый словарь живого великорусского языка в 4 т. / В.И. Даль. – М.: Русский язык, 2000. – 400 с.
5. Таможенный брокер: научное изд. / Г.И. Бякин, В.Г. Еременко, В.А. Кузин. – СПб.: АО «Нева-терминал», 1998. – 581 с.
6. Митний кодекс України від 12 грудня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 12-13. – С. 80.
7. Сандровский К.К. Таможенное право в Украине: учеб. пособие для студентов юрид. вузов и факультетов / К.К. Сандровский. – К.: Вентури, 2000. – 208 с.
8. Пашко П.В. Митна політика України: зауваження та пропозиції до проекту закону України «Про внесення змін до Митного кодексу України» / П. Пашко // Вісник Академії митної служби України. – 2008. – № 3. – С. 3-7.
9. Приймаченко Д.В. Митна політика держави та її реалізація митними органами: моногр. / Д.В. Приймаченко. – Дніпропетровськ: Академія митної служби України, 2006. – 332 с.
10. Ківалов С.В. Митна політика України: підручник / С.В. Ківалов, Б.А. Кормич. – Одеса: Юридична література, 2001. – 256 с.
11. Бережнюк І.Г. Митне регулювання України: національні та міжнародні аспекти / І.Г. Бережнюк. – Дніпропетровськ: Академія митної служби України, 2009. – 543 с.
12. Законодательство стран СНГ [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.base.sprinform.ru/kzview.fwx?sortord=vdok&startage=1&gdeslova=&filter=&vdd=65535>=0&year=2009>.
13. Митний кодекс України від 12 жовтня 2007 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mito.org.ua>.
14. Закон України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1160-15>.